

se sodobnim pisateljem ni pravočasno obrnila pozornost na ta prvi jugoslovanski list, namenjen mladini. Sploh bi po načrtanem programu Našega lista pričakovali, da dobimo nekako revijo najboljših srbohrvatskih in slovenskih del, bodisi celotne spise ali tudi samo vzorne odlomke, tako da bi bratje med sabo spoznali najprej tisto, kar imamo za mladino najboljšega, četudi ni – najnovejše.⁴⁷

Pač pa sem v srbskih revijah našla dve poročili o reviji iz leta 1921. Prvo je bilo objavljeno v Glasniku profesorskega društva, ki je izhajal v Beogradu. Napisal jo je urednik lista in politik Jaša M. Prodanović. Pohvalil je opremo lista, vsebine pa ne. Menil je, da so pesmi prisiljene in stihotvorske ter imajo poučno vsebino, kar je zelo slabo. Tudi nekatere povesti so slabe. Mesto nauka naj bi uporabljali raje kakšne narodne pregovore.⁴⁸

Nepodpisana ocena šeste številke letnika 1921 je bila objavljena v listu Narodna prosveta, ki je izhajal v Beogradu. Tudi ta ocena je bolj pohvalila slike kot besedila. O poeziji piše, da je na prelomnici, stara je oslabela, nova pa je večkrat nerazumljiva odraslim, še bolj pa otrokom. Uredniku svetuje, naj izbere za objavo nekatere stare pesmi npr. Djura Jakšića ali Jovana Jovanovića Zmaja in narodne pripovedke. Vendar na koncu ocene poudari, da ima list dober namen bližati mladino vseh treh narodov in bi zato moral postati splošno berilo šolske mladine.⁴⁹ Zanimivo je, da vse te ocene izšle v prvem letu izhajanja lista, niso pa nato spremljale naslednjih letnikov.

Naš list je zanimiv poskus ustvariti skupen mladinski časopis jugoslovanskih narodov, ki pa ni najbolje uspel. Veliko uspešnejši sta bili dve pedagoški reviji, ki sta prav tako objavljali prispevke v vseh treh jugoslovanskih jezikih. Prva je bila Glasnik profesorskega društva, ki je izhajala od leta 1921 do 1941 v Beogradu, druga pa Gradjanska škola – Meščanska šola, ki je izhajala od leta 1924 do 1941 v Mariboru.

Tatjana Hojan

Njiva - 100

Revija za gospodarstvo, politiko in prosveto

Revija Njiva je pričela izhajati v Ljubljani pri založbi konzorcija Jutro. V prvem letniku 1921 je izšlo 20 števil. V drugem letniku je izhajala vsakih štirinajst dni, izšlo pa je 10 števil. Urejal jo je dr. Vladimir Knaflič, pravnik in publicist, avtor številnih člankov in razprav v takratnem časopisju.

Revija je imela poleg člankov še rubriko Listek, v kateri so bili razni leposlovni prispevki, in rubriko Pregled, v kateri so bile še podrubrike: Socialna politika, Filozofija, Politika, Med revijami, Književni glasnik in Beleške.

S področja šolstva je bilo kar nekaj člankov. V prvi številki je bila statistika

47 Josip Brinar: Novejše slovstvo za mladino. *Pedagoški zbornik za leto 1921*, 19, 1921, str. 117–118.

48 Jaša M. Prodanović: Dečji listovi. *Glasnik profesorskega društva*, 1, 1921, št. 9, str. 389–390.

49 Naš list. Br. 6. *Narodna prosveta*, 3, 1921, št. 75, str. 1.

srednjih in meščanskih šol v Sloveniji. Navedeni so kraji, imena šole in število vzporednic.⁵⁰

V številki 5/6 je bila razprava Izobraževanje naroda avtorja dr. Karla Ozvalda, rednega profesorja za pedagogiko na ljubljanski Filozofski fakulteti. Omenja, da je naš cilj splošna izobrazba, ob kateri omenja pedagoge Pestalozzija, Kerschesteinerja, Sokrata in Huxleyja. Na vprašanje, kdaj je človek izobražen, odgovarja, da je takrat, ko samostojno misli, ocenjuje svet in življenje, se vživi v dušo drugega človeka in ima trden, zaokrožen značaj. Na poti do tja omenja Nicolaja Frederika Severina Grundtviga, ki piše o visoki šoli na Danskem. Ta naštevava šest točk: 1. učni cilj; 2. učenci od 18 do 30 let; 3. zunanja organizacija šole: 2 leti, 5-mesečni zimski tečaj za moške, 3-mesečni letni tečaj za ženske, 4. nekoliko statistike: v letih 1905 in 1906 71 ljudskih visokih šol s 383 učitelji in 165 učiteljicami, leta 1914 75 visokih šol s 3493 učitelji, 3196 učiteljicami in 7000 učenci; 5. učni predmeti: glavna sta domoznanstvo in materinščina, ki zavzemata dve tretjini učnih ur, nato pa še zemljepisne, gospodarske in državnopravne razmere; 6. učna metoda: ne predavati, ampak pripovedovati.⁵¹

Pedagog, pisatelj in urednik Pavel Flere je pisal o avtonomiji ali centralizaciji šolstva. Izhodišče mu je bil članek iz revije *Avtonomist* o avtonomiji in šolah. V njem avtor pravi, da bo avtonomna oblast lažje določala učne načrte in bolje presojala vsebino učbenikov kot državna centrala. Flere je napisal, da avstrijski šolski zakon ni dopuščal avtonomije. Krajevni in okrajni šolski sveti niso bili avtonomni, pač pa so bili avtonomni deželni šolski sveti in cesarsko kraljeve ustanove. Po prevratu je bilo Poverjeništvo za uk in bogočastje v Ljubljani nekaj časa neodvisno od prosvetnega ministrstva v Beogradu. Vseh stroškov za šole pa avtonomna Slovenija ni zmogla, državno šolstvo s centralizacijo pa zahteva individualno vzgojo za posameznika in kulturne enote. Šolsko delo uravnavajo krajevne in prosvetne razmere, pouk je drugačen recimo na Gorenjskem ali v Slovenskih goricah, »nemogoče je vse šolstvo potisniti pod isti klobuk«. Ker je nujno poznati potrebe šolstva po vsej državi, tega zaprti v avtonomistični Sloveniji ne bi mogli.⁵²

Pravnik dr. Rado Kušej je pisal o verskem pouku v šolah in o verski pripadnosti otrok. Po takratnih zakonih je bil verski pouk na osnovnih, meščanskih in srednjih šolah obvezen (spoved, šolske maše ter verske vaje). Vendar to po novi ustavi ne bi več veljalo. Že zakon iz leta 1868 je določal, da se starši odločajo, ali bo učenec navzoč pri verouku. V tistem šolskem letu, ko je članek nastajal, pa verski pouk še ni bil fakultativen, kar je prehodno stanje, ki velja, dokler ne izide nov zakon.

Takrat naj bi veljalo, da je verski pouk na vseh šolah fakultativen. Starši ali skrbniki odločajo, ali bo učenec obiskoval verski pouk. Starši tudi izbirajo novorojenim otrokom vero, ne glede na lastno versko pripadnost. Članek konča tako: »Le ako bo začasna pokrajinska uprava uporabljala dosedanje šolske predpise in

50 Srednje in meščanske šole v Sloveniji. *Njiva*, 1, 1921, št. 1/1, str. 41.

51 Karl Ozvald: Izobraževanje naroda. *Njiva*, 1, 1921, št. 5/6, str. 121–126.

52 Pavel Flere: Avtonomija ali centralizacija šolstva. *Njiva*, 1, 1921, št. 8, str. 193–198.

zakon o medverskih odnosih državljanov iz leta 1868. v zgoraj določenem smislu, bo varovala pravice državljanov in zadostila obenem intencijam ustave.«⁵³

Profesor, pisatelj in publicist Ivan Lah je napisal članek o slovenščini in srbohrvaščini. Pojavljata se dve smeri: prva, ki trdi, da bo slovenščina izginila in se nadomestila s srbohrvaščino, in druga, ki poudarja pomen slovenščine in odklanja srbohrvaščino.

Doslej je za nižjo stopnjo srednjih veljalo pravilno govorjenje, branje in pisanje. Začetki izobraževanja literarnega okusa ob vzornih poetičnih sestavkov. Z novim učnim načrtom pa se je uvedla srbohrvaščina za ljudske šole. Čitanka naj se rabi v prvih dveh razredih, v 3. in 4. razredih pa naj dijaki berejo dela avtorjev. Naj jim priredijo primerne izdaje Erjavca, Jurčiča, Stritarja, Trdine, Dolenca, Cankarja, Levstika, ki bi služile za spopolnitev prve literarne izobrazbe pri nas oziroma v srbohrvaških šolah. Za naše šole pa bi potrebovali izdaje Jovanovića Zmaja, Šenoe, Preradovića, Gjalskega, Ilića, Šantića, Nazorja, Vuka, Obradovića, Nušića itd. Po njegovem mnenju naj bi bila zgodovina našega slovstva sestavljena tako: 1. pregled sedanjega slovanstva – narodopis, razdelitev slovanskih kultur; 2. prvotno bivališče in razseljevanje slovanskih narodov; 3. naseljevanje Južnih Slovanov, slovanske države na jugu; 4. Slovenci; 5. Ciril in Metod; 6. Ciril-Metodova kultura na Balkanu in vzhodu; 7. Bolgari, Simeon; 8. sv. Sava; 9. kultura Dušanovega carstva; 10. srednji vek; 11. Dubrovnik; 12. renesansa; 13. trubadurji, Dubrovnik; 14. Dalmacija, Marulić etc.; 15. Gundulić; 16. reformacija; 17. Trubar in jugoslovanski reformatorji; 18. protireformacija; 19. Kačić idr.; 20. Racionalizem; 21. Jožefinstvo; 22. Dositej Obradović; 23. Vodnik; 24. hrvaško narodno prebujenje; 25. Branko Radičević, Dobrovski, Kopitar, Vuk.⁵⁴

V 4–6 številki je bila napoved, da bodo izhajale številke, ki bodo posvečene posebnim vprašanjem, in sicer: Ljudmilu Hauptmann, narava in zgodovina v razvoju Jugoslavije, Stanko Vurnik, slovenski kiparji, Joža Bohinjec, socialna politika in Vladimir Knaflič, indeks cen in draginje. Izšla je le prva, in sicer kot številka 7.

Zadnja številka revije 10/12 je bila posvečena ljubljanski tehniški fakulteti. Uvod in pojasnilo je napisal Dragotin Fatur, eden prvih diplomantov Oddelka za arhitekturo Tehniške fakultete. Napisal je, da je publikacija namenjena žgočemu vprašanju obstoja tehniške fakultete v Ljubljani. Zamišljena je bila širše, vendar v njej niso sodelovali s članki zagrebški, beograjski in študenti, ki študirajo v tujini. Že od začetka tehniškega tečaja leta 1919 so se pojavljale novice o ukinitvi ali okrnitvi ljubljanske tehniške fakultete, ki pa so se pojasnile ob posvetovanju delegatov proforskih zborov tehniških visokih šol Jugoslavije. To posvetovanje je bilo v drugi polovici maja 1922 v Beogradu. Na njej so zaradi varčevanja sklenili okrniti vse tri tehniške visoke šole tako, da bi vsaka institucija obdržala le po tri oddelke. V Ljubljani bi tako črtali gradbeni, arhitekturni, geodetski in strojni

53 Rado Kušej: Verska pripadnost otrok in verski pouk v šolah ter našačasna pokrajinska uprava. *Njiva*, 1, 1921, št. 15/16, str. 381–385.

54 Ivan Lah: Nekaj misli o slovenščini in srbohrvaščini. *Njiva*, 2, 1922, št. 3, str. 41–46.

oddelek, ki se bo ločil od elektrotehničnega oddelka. Tako bi izgubili tri popolne oddelke, na katerih se že tri leta poučuje z zadostnim številom učnega osebja in študentov. Tako bi ostali le trije oddelki: kemijski, elektrotehniški in montanistični. »Beograjska anketa je sklenila, da moramo ostati manj izobraženi, ali pa smemo postati specijalisti, ki ne bodo videli preko mej svoje detaljne stroke.« Na koncu uvodničar prosi vse pristojne, da ukrepajo, da se ta predlog ukini ali se ne uresniči okrnitev tehniške fakultete.

V publikaciji je 17 člankov. Napisalo jih deset predavateljev na tehniški fakulteti, in sicer o organizaciji tehniškega visokega šolstva, gradbenem, kemijskem in geodetskem oddelku. Štiri članke so napisali slušatelji gradbenega, montanističnega in geodetskega oddelka in arhitekti. Poleg tega je pisal odbor Društva za zgradbo tehniški fakulteti služečih poslopij in ravnatelj in tajnik Fran Jeran o Akademskem kolegiju.⁵⁵

Drugi članki so obravnavali različne teme. Miroslav Ambrožič je bil direktor Delniške tiskarne in aktiven član društva Sokol. Napisal je članek Narodna telesna vzgoja. Podrobno je opisal sokolsko telesno vzgojo. Posebej je poudaril razliko med to vadbo in športom. Šport goji pretežno posamezne panoge in stremi za rekordi, sokolska vadba pa ne.⁵⁶

Dr. France Veber, docent na Filozofski fakulteti v Ljubljani, je pisal o Mahničevi filozofiji, o Ušeničnikovem Uvodu v filozofijo in o Einsteinovi teoriji. Profesor in pisatelj Ivan Lah je pisal o Dostojevskem ob stoti obletnici njegovega rojstva in ob 300. obletnici rojstva Jurija Križanića. Profesor za zgodovino na Filozofski fakulteti Ljudmil Hauptmann je v posebnem zvezku izdal razpravo Priroda in zgodovina v razvoju Jugoslavije. Profesor za slovenščino in zgodovinar Fran Ilešič je pisal o münchenski reviji Jugend ob pričetkih naše moderne in o poljskem prezidentu Josipu Pilsudskemu in o dr. Milenku R. Vesniću. Anton Debeljak, romanist, profesor na ljubljanski višji realki, je pisal o francoskem pisatelju in uredniku Leu d' Orferu. Avtor s psevdonimom Pertimax je pisal o atentatorju Alijagiću, profesor fizike Simon Dolar pa o češkem slavistu Josefu Karaseku. Pisali so tudi o pokojnikih kralju Petru I., Janezu Bleiweisu, Josipu Juraju Strossmayerju, Petru Krapotkinu, Anteju Starčeviću, Ivanu Oražnu in Antonu Kaspretu.

Nepodpisan avtor Varaždinec je pisal v srbohrvaščini o Hrvatski državni tradiciji in Jugoslaviji, Fran Omladič pa o Češki narodni cerkvi. Etnolog iz Prage Josef Pata je pisal o češko-jugoslovanski konvenciji. Gradbeni inž. Janko Mačkovšek je pisal o ljudskem štetju v Ljubljani in Mariboru, geograf in zgodovinar Jože Rus pa o etničnem in kulturnem stanju pri Slovencih. Fedor Večerin pa o administrativni razdelitvi države s posebnim ozirom na Slovenijo.

Nekaj je člankov z raznih potovanj: po Italiji, v Sarajevo, Beograd in Prokuplje. Objavljeno je tudi osebno mnenje Fedorja Mihajloviča Dostojevskega o Slovanih in pa publicista M. Menškova Odgovor Jugoslovanom, v katerem piše, da bo nova država Jugoslavija neuspešna. Pravnik Andrej Druškovič je pisal o

55 Naša tehniška fakulteta. *Njiva*, 2, 1922, št. 10/12, str. 159–196.

56 Miroslav Ambrožič: Narodna telesna vzgoja. *Njiva*, 1, 1921, št. 17–18, str. 436–440.

krizi Male antante. Urednik Njive in pravnik Vladimir Knaflič je pisal o brošuri politika dr. Ivana Šušteršiča Spis pregnanca in o novem programu socialnih demokratov.

Veliko je bilo tudi člankov s področja politike. Dr. Bogdan Gavrilović, profesor na Tehnični fakulteti v Beogradu je objavil svoj svetosavski govor na beograjski univerzi O živih silah narodnega edinstva. Objavljen je bil Zakon o občih upravi. Dr. Metod Dolenc, redni profesor kazenskega prava v Ljubljani, je pisal o zgodovini porote v Srbiji, o kazenskopravnem postopku v naši kraljevini in o kazenskem zakoniku.

Zgodovinar na ljubljanski univerzi dr. Nikola Radonjić, je objavil svoje predavanje v Demokratskem klubu v Ljubljani Početki drž. organizacij v Srbiji in predavanje na Vidov dan Kosovski boj.

O ustavi so pisali pravniki Štefan Sagadin, Stanko Lapajne in Albert Kramer. Slovenski kulturni delavci so napisali izjavo, da zagovarjajo takšno ustavo, ki daje državi potrebno moč na zunaj, a obenem možnost razvoja silam posameznikov in posameznih gospodarsko-kulturnih enot na znotraj. Izrekajo se za avtonomijo slovenskega ozemlja. Pravnik in politik Bogomil Vošnjak je pisal o ustavnem načrtu »zemljooradnikov«.

Precej člankov je bilo o socialnem in gospodarskem vprašanju. Gospodarstvenika in publicista Miloš Štibler in Cvetko Gregorič sta pisala o kmetijskem in rokodelskem kreditu in državnem budžetu za leta 1921/22. Pravnik Andrej Druškovič je pisal o delavskem vprašanju v naši socialni zakonodaji in o državi in izseljevanju. Gospodarstvenik Fran Windischer je pisal o naši izvozni in uvozni trgovini, novinar Milko Brezigar pa o zunanji trgovini v letu 1919 in 1920. Politik in publicist Adolf Ribnikar je pisal o naši socialni zakonodaji. Strokovnjak za socialno zavarovanje je napisal članek Zdravnik in zavarovanje proti nezgodam. Ginekolog dr. Alojz Zalokar je objavil statistični pregled porodniškega oddelka Splošne bolnice v Ljubljani med letoma 1911 in 1920.

Maks Obersnel, pravnik in generalni tajnik železarne Kranjske, je pisal o razvoju naše železne industrije med letoma 1911 in 1920, strokovnjak za železniška vozila Darij Švajger o železnici Ljubljana–Jadran in o naših lokomotivah.

Revija je imela tudi nekaj leposlovnih prispevkov. Objavljene so bile pesmi Alojza Gradnika: Veteranu in dve iz cikla Tolminski punt (Smrt Ivana Gradnika in Kje je vaš grob?) in Jovana Jovanovića Zmaja Na veliki petek 1868. Ob smrti Aleksandra Bloka je bil kratek pregled njegovega dela in pesmi: Rusija, zadnje tri kitice Jesenskega razpoloženja XI. in XII. Pesem iz poeme Dvanajst.

Naši pedagoški časopisi so spremljali revijo. Učiteljski tovariš je leta 1921 pisal o 3. številki revije in dodal, da izhaja v »divni zunanji obliki in z bogatim vzporedom« in jo priporočal.⁵⁷

7. aprila je podal vsebino št. 5/6, ob številki 15/16 pa je dodal, da je »velezanimiva in aktualna«.⁵⁸

57 Njiva, št. 3. Učiteljski tovariš, 61, 1921 (3. 3.), št. 9, str. 3.

58 Njiva, št. 15–16. Prav tam, 61, 1921 (3. 11.), št. 45, str. 3.

Leta 1922 je opisana vsebina številke 17/18 in dodan komentar, da je Njiva »edina napredna slovenska revija te vrste« ter da ima veliko naročnikov, kar dokazuje, da smo jo potrebovali.⁵⁹

Pedagoška revija Popotnik je v rubriki Časopisni vpogled nekajkrat omenila tudi članke v reviji Njiva. Josip Wester je pisal o reviji Prosvetni glasnik, ki je prinesla med drugim prispevek o srednjih šolah v Srbiji in Črni gori po vojni s obsežno statistiko. Zapisal je, da v Sloveniji nimamo tega, edino revija Njiva je podala skromen statistični pregled slovenskih srednjih in meščanskih šol, a še te niso več aktualne.⁶⁰

Leta 1922 so omenjeni štirje člani iz Njive. O prispevku Miroslava Ambrožiča so zapisali, da kratko in pregledno poroča o Tyrševem sistemu. Priporoča ga tudi učiteljstvu, »ker odpira nepoznancu oči in budi v njem zanimanje za nadaljnjo poglobljanje v to vzgojno panogo«.⁶¹

O razpravi Staneta Rapeta piše, da je kratka, a izčrpna z ozirom na besedilo vidovdanske ustave. Med sistematičnem in priložnostnem moralnem pouku se avtor zavzema za prvo, tako kot znani pedagogi Barth, Foerster in Adler.⁶² O sestavku Ivana Laha piše, da je zanimiv, a žal samo v odlomku. Zavzema se zato, da bi avtor sestavek razširil ali pa objavil poseben članek o zgodovini jugoslovanskega slovstva.⁶³ Leta 1923 je Popotnik pri številki, ki je bila posvečena ljubljanski tehniški fakulteti, objavil njeno vsebino.⁶⁴ O reviji Njiva sta precej pisali tudi reviji Socialna misel in Naši zapiski.

Njiva (Slovenski šolski muzej, knjižnica).

Tatjana Hojan

⁵⁹ Njiva, št. 17–18. Prav tam, 62, 1922 (5. 1.), št. 1, str. 3.

⁶⁰ Josip Wester: Prosvetni glasnik. *Popotnik*, 82, 1921, št. 4–6, str. 72.

⁶¹ Narodna telesna vzgoja. Prav tam, 83, 1922, št. 1–2, str. 33.

⁶² Stane Rape: Vprašanje etičnega izvenkonfesionalnega pouka na ljudskih šolah. Prav tam, 83, 1922, št. 3–4, str. 89.

⁶³ Iv. Lah: Nekaj misli o slovenščini in srbohrvaščini. Prav tam, 83, 1922, št. 9–12, str. 187.

⁶⁴ Njiva. Prav tam, 84, 1923, št. 1–2, str. 63.